

Geheimen van de hazelaar

De hazelaar was voor mij al jaren een struik met geheimen die ik wilde ontrafelen. Het hield mij bezig dat er uit de hele kleine bloemen, die in de lente bloeien met een paars pluimpje, soms wel vijf van die grote noten komen in de herfst. Hoe kan dat? Daarom heb ik de hazelaar een jaar gevolgd en dat leverde voor mij flink wat verrassingen op.

Tekst & foto's Arie van den Bremer

groeien ze verder. De katjes kunnen zo'n twaalf centimeter lang worden, dan zijn ze rijp en geven pollen af aan de lucht. [2] De hazelaar is een windbestuiver. Uit de knop waar de katjes uitkomen ontwikkelt zich een takje, met de bloeiwijze aan de top. Na de bloei vallen de katjes op de grond en blijft er een takje achter.

Vrouwelijke bloemen

Knoppen waar vrouwelijke bloemen in zitten zijn glad en glimmend. Als de vrouwelijke bloemen bloeien verschijnen aan de top van de knop kleine paarse draadjes [3], die er mooi uitzien door een tienmaal vergrotende loep. Tijdens de bloei heb ik een aantal knoppen opengemaakt. [4] In een knop zitten meerdere bloemen. Een bloem bestaat uit een vruchtbeginsel en vier rode stempeldraden, die per tweetal een 'vorkje' vormen. Als de bloemen

Hazelaars kun je vinden in de ondergroei of bosrand van loofbossen. Na tien jaar zijn de struiken volwassen, dan gaan ze pas vrucht dragen. De struik bloeit vroeg in het voorjaar als er nog geen bladeren te zien zijn. De mannelijke en vrouwelijke bloemen zitten apart aan dezelfde struik (eenslachtig en eenhuizig).

Mannelijke bloemen

Knoppen waar mannelijke bloemen in zitten zijn grijsgroen behaard. [1] De mannelijke bloeiwijze is katjesachtig. Een bijzonder moment is de verschijning van de katjes uit de knop. Dat gebeurt al in de herfst. Ze lijken eerst op opgeheven vingers en daarna op kleine penisjes. In koude winters staat de ontwikkeling van de katjes even stil, maar zodra het warmer wordt

bloeien, meestal in februari/maart (eerder in zachte winters), dan zijn de vruchtbeginsels nog weinig ontwikkeld en daardoor moeilijk te tellen. In de praktijk kom ik hooguit vijf noten in een cluster tegen, [5] dus ik vermoed dat er nul tot vijf vruchtbeginsels in een knop zitten. Kruisbestuiving is noodzakelijk om de bloemen te bevruchten.

Van bloem naar noot

Als je een knop met vrouwelijke bloemen in de lengte doorsnijdt, dan zie je harige bladschubjes met in het hart de kelkschubjes van de bloemen. Na de bloei groeit uit de knop een takje: het schuift als een telescoop naar buiten en laat na elke vijf centimeter een blad achter. Op de top van het jonge takje zitten de vruchtbeginsels. [6] Het is mij opgevallen dat je de eerste maanden bijna geen ontwikkeling ziet aan de top van dit bloementakje. Naar mijn idee moeten eerst de bladeren ontluiken om de vruchtbeginsels ruimte te geven en dat duurt al gauw enkele maanden. Voor die tijd zitten ze als het ware opgesloten tussen de bladschubben. De noten ontwikkelen zich in de zomer en zijn rijp in september.

Bezoekers

In het jaar dat ik de hazelaar bestudeerde, kwam ik in de bloemen twee soorten gallen tegen. Er is een galmijt die eitjes legt in de knop van een vrouwelijke bloem. Hierdoor wordt het groeiproces verstoord

en ontstaat er een wondermooi 'hazelaarsroosje', met een diameter van acht tot tien millimeter. [7] De veroorzaker is de hazelaarrondknopmijt (*Phytoptus avellanae*). Tussen de knopschubben leven talrijke galmijten.

Het kan in de lente ook fout gaan met de mannelijke bloemen. Er is een galmug die in de herfst eieren legt tussen de bloemschubben van het katje, waardoor het katje peervormig gaat opzwellen. [8] De galmug die deze gallen veroorzaakt heet sprin-

gende hazelaargalmug (*Contarinia corylina*), een naam die je niet zo gauw vergeet.

Het observeren van de hazelaar leverde veel verrassingen op en de struik is hierdoor bij mij nog meer in aanzien gestegen. Wat een prachtstruik eigenlijk! <

Arie van den Bremer is de auteur van de Basisgids Grassen en de Basisgids Korstmossen en bestuurslid van de KNNV-afdeling Amersfoort en omgeving.

